

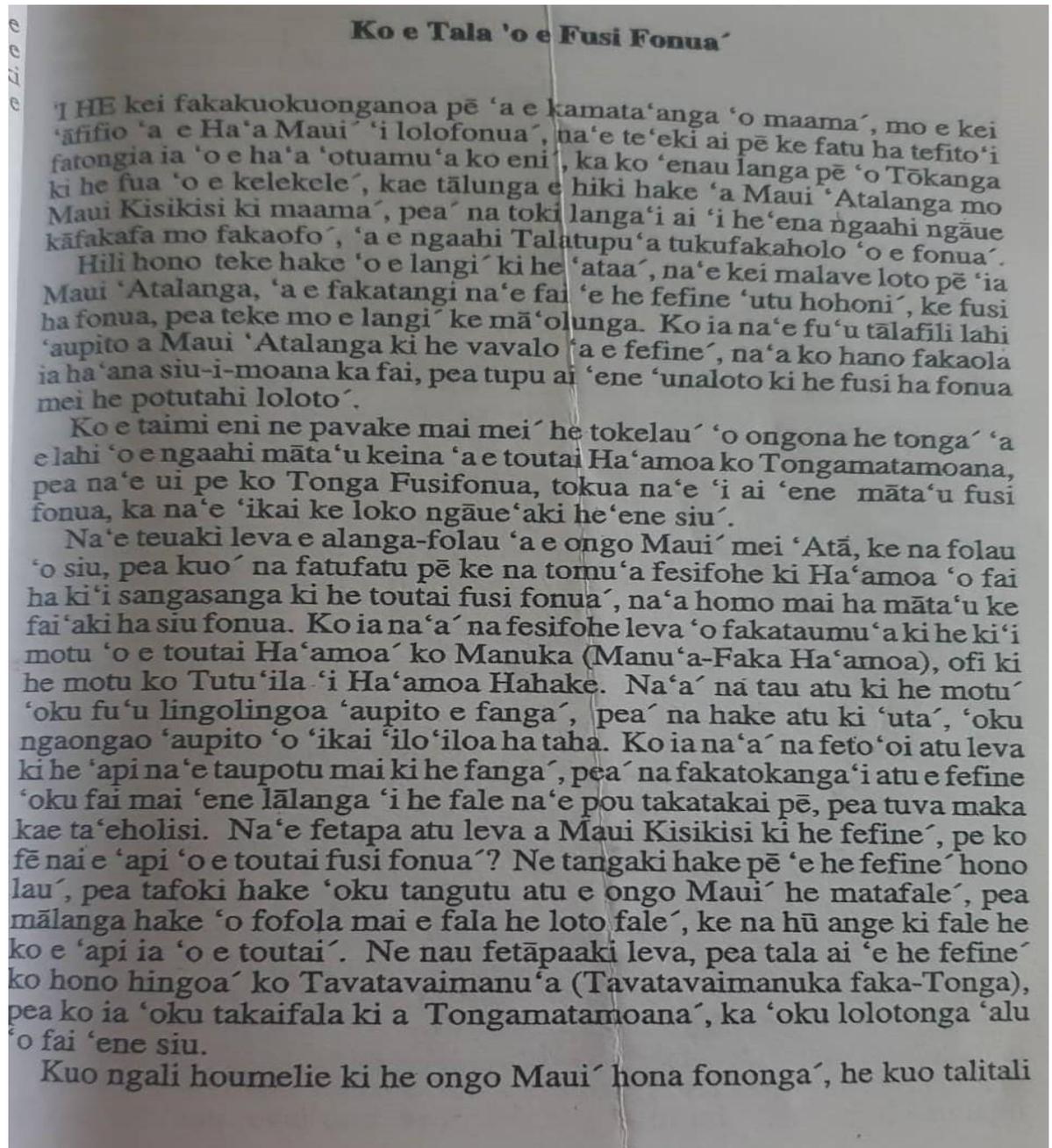
Kalasi : Foomu 5

Lesoni: Lea Faka-Tonga

Taimi : Uike 3

Topiki: Talanoa Talatupu'a, Talanoa Mo'oni, Talanoa Fakatata

Talanoa: Ko e tupu'anga 'o e afi 'i Maama

fiefia kinaua 'o 'ikai hangē ko hano talitali 'o ha sola'. Ko ia na'e 'ikai te na toe fa'a tatali ki ha foki mai 'a e toutai' ke tala ki ai hona fononga' kae tala leva 'e Maui 'Atalanga ia, ko 'ena fesifohe ange mei' he potutahi tonga', ko 'ena kole 'a e māta' u fusi fonua', ke fai'aki ha siu takai pea na'a fakalavelave ai ha tautukutuku he tonga'. Na'e toki nofo hifo a Maui Kisikisi ia hono fakatauvele 'i a Tavatavaimanuka he 'aho mo e po, ki ha founga 'e homo mai ai e māta' u fusi fonua'. Ne fai pē, fai pē, hono vele 'i 'o Tavatavaimanuka' pea' ne tala, ka foki mai a Tongamatamoana 'o tala 'ena kole', te ne tala ange pē ke na ō 'o fili tavale pē ha māta' u te na fiema' u', pea ke na fili leva 'a e ki' i māta' u si'isi' i taha mo feifei' avale 'ene haa', pea lanu panepanea hono mata'.

Na'a nau nofonono atu ai pē 'o talitali ki ha foki mai 'a e toutai' mei he'ene siu', pea ko e pongipongi ia 'e taha kuo ma'a hake e 'aho', tafitonga e langi', pea tofuki e tahi' mo e magari', kuo tau hake a Tongamatamoana ia ki Manuka, 'o 'ohovale' aupito he nofo atu 'a e ongo Maui' 'o talitali ia'. Na'a nau fetāpaaki ai pē mo tala fakatōkotoka atu 'e Maui 'Atalanga hona fononga'. Ko e fiefia ka ko ha fiefia 'a Tongamatamoana, he ko e 'aho ia 'o e tau'aki tangata'. Ko ia ai na'e luva ange 'e Tonga hono fale māta' u' ke fa'iteliha ai e ongo Maui', pea' ne tala fakatakaua pē. "Mo ō pē ki hoku fale māta' u', 'o fili ha māta' u pē te mo manako ai' pea' mo 'ave ia ma'amoua."

Ko ia na'e fetō'oi fiefia atu e ongo Maui' ki he fale māta' u', kae tala 'ehai na'e toe toumoua e fiema' uma' u' 'a e toutai', he taumaiā na'e 'i ai ha'ane hu'uhu' u, pe ongonā e tala-po'uli-'a-puko'. Na'e hangatonu atu pē a Maui Kisikisi ia 'o to' o mai e ki' i māta' u si'isi' i taha', na'e lanu panepanea pē, mo feifei' avale hono 'eu kotoa pē. Na'e foki hake leva e ongo Maui' 'o fakahā ki a Tongamatamoana e māta' u kuo' na fili ko hona manako'. Ko e 'ohovale ka ko ha 'ohovale 'a e toutai' 'i hono 'ilo 'ene māta' u na'e fakapulipuli', pea 'ikai ke ne kei malava 'o 'ūkuma, kae ofongaki hake 'ene lea'. **"Ko hai naa' ne tavatavaimanu' a kimoua'?"** ko 'ene 'uhinga', kuo' ne toki 'ilo ai, tāko hono hoa' pē 'a Tavatavaimanuka na'a' ne tala 'ene me' a fakapulipuli'.

Kae kehe, ne toki mahino ki he ongo Maui' kuo 'ilo 'e he toutai' 'ena fakatauvele na'e fai'. Na'a' na fakamālō ange leva ki a Tongamatamoana he'ene tauhi vaha' a 'o e tau'aki-tangata', 'o foaki ai pē 'a e māta' u fusi fonua', pea ki a Tavatavaimanu' a ki hono talitali lelei hona fononga'.

Na'e fesifohe hake leva e ongo Maui' ki he tonga', he na'e magari mei he tokelau', pea 'i he kite 'a e motu maka ko 'Eua', 'a ia na'e fakakelekele 'e Tangaloa Tufunga', na'e fakataumu' a leva 'ena folau' ki he motu maka'. Ne mahino pē ki he ongo Maui', kuo' na ofi ki he potutahi loloto', pea' na li taula leva, kae tukutuku hifo 'e Maui Kisikisi e māta' u' 'o tukutuku hifo, tukutuku hifo, pea fokifā pē kuo lave, pea' na toki fusi

hake, fusi hake, faifai pē, pea e 'a hake ko e fonua. Na 'a' na fakahingoa
ai pē 'a e 'uluaki ola 'o 'ena siu fonua' ko Tonga, ko e tauhingoa ki he
toutai Ha'amoana 'e ma 'u mei ai e māta 'u fusi fonua'. Ne toki ui e motu
ko Tongatapu ki mui, pea na 'e toe 'i ai fōki mo e ngaahi motu 'i Vava'u
na 'e fusi hake 'e he ongo Maui', 'aki e māta 'u fusi fonua'.

Tali 'a e fehu'i ko 'eni mei he talanoa 'oku ha atu 'i 'olunga.

1. Fakahingoa mai 'a e kakai 'i he talanoa. (SL1)
2. Fakaha mahino mai 'a e taimi mo e feitu'u na'e hoko ai 'a e talanoa. (SL1)
3. Fakamatala'i mai 'a e uesia 'e he kakai na'e kau he talanoa 'a e mo'ui 'a e toko taha na'e fakatefito ai 'a e talanoa. (SL2)
4. Fakamatala'i 'a e 'elemeniti 'o e talatupu'a ni. (SL2)
5. Fakamatala mai 'a e hokohoko totonu 'o e ngaahi me'a na'e hoko 'i he talanoa. (SL2)
6. Fakamatala mai ha me'a na'e hoko pea 'omai mo ha fakakaukau 'oku ke ma'u mei he me'a na'e hoko. (SL3)
7. Fakafehoanaki 'a e ngaahi mo'oni'i me'a 'oku hoko 'I he talanoa pea mo e tu'unga sivilaise 'oku tau 'i ai he lolotonga ni. (SL3)

